

Het grootste Nationaal Park van Nederland

NATUUR & LANDBOUW

rond de Oosterschelde

Op verkenning!

Naar mogelijkheden voor natuurinclusieve
landbouw rond de Oosterschelde

Nationaal Park
Oosterschelde

Met boerenland achter de zeedijken

Nationaal Park Oosterschelde is het grootste en natste nationaal park van Nederland. Een wereld van getij, wind en water met een bijzondere en rijke biodiversiteit. Deze natuurkwaliteiten op, in en rond de Oosterschelde staan niet op zichzelf. Ze maken deel uit van een context van land- en watergebruik. Onlosmakelijk met de Oosterschelde verbonden is het omliggende land achter de dijken. Hier liggen de herinneringen aan het leven van de Zeeuwen met de zee in de vorm van karrevelden, inlagen, moerteringsgebieden, dijken en kreekgebieden. Pal naast deze gebieden wordt sinds jaar en dag landbouw bedreven. De landbouwsector staat voor een aantal grote uitdagingen. Enerzijds willen agrariërs gezond en voldoende voedsel produceren en anderzijds wordt al jaren een dalende trend waargenomen in de biodiversiteit en aantallen boerenlandvogels.

Vragen van de toekomst

Op de monotone landen achter de zeedijken van de Oosterschelde liggen kansen op het gebied van behoud en ontwikkeling van biodiversiteit, het werken aan klimaatadaptatie én de transitie naar een volhoudbare landbouw. Binnen Nationaal Park Oosterschelde weten verschillende belangen (overheid, visserij, natuur en recreatie) elkaar al goed te vinden. Het park ziet het als een uitdaging om deze verbinding ook te maken met de lokale agrariërs voor de vraagstukken van de toekomst.

Op verkenning!

De verwevenheid van landbouw en natuur wil Nationaal Park Oosterschelde meer zichtbaar en beleefbaar maken, benadrukken en uitbouwen. Het park gaat daarom samen met Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten op verkenningstocht naar al bestaande succesvolle initiatieven. Op deze manier willen we kennis en ervaring verzamelen waarmee we lokale agrariërs kunnen inspireren en om samen nieuwe kansen te creëren voor natuurinclusieve landbouw in de Zeeuwse polders.

Succesverhaal Burghsluis

Het bekendste succesverhaal in Zeeland is het project bij Burghsluis, gelegen grenzend aan de Koudekerkse Inlaag op Schouwen-Duiveland. In een landbouwgebied van ongeveer 500 hectare groot wordt onder begeleiding van Het Zeeuwse Landschap samen met alle tien de plaatselijke agrariërs gewerkt aan de ontwikkeling van natuurinclusieve landbouw. De basis van dit project is 50 hectare akkergrond, dat eigendom is van Het Zeeuwse Landschap. De percelen worden verpacht aan verschillende lokale boeren, die ter plekke experimenteren met natuurmaatregelen als randen dunner inzaaien, stoppels laten overwinteren en zogenaamde strokenteelt. Na gebleken succes passen de boeren de maatregelen ook toe op het eigen bedrijf! Op dit moment worden op ca. 150 hectare natuurmaatregelen toegepast. De maatregelen werken dermate goed dat er binnen enkele jaren sprake is van een zichtbare verbetering van de akkernatuur met een goede vogelstand!

Nieuwe projecten in ontwikkeling

Provincie Zeeland is enthousiast over het succesverhaal uit Burghsluis en steunt de ontwikkeling van vergelijkbare projecten. Nu het concept zo goed blijkt te werken worden op andere plaatsen in Zeeland vergelijkbare initiatieven ontwikkeld met financiële steun van de Provincie Zeeland. Zo is in 2020 gestart met een nieuw vergelijkbaar project rondom Groede op Zeeuws-Vlaanderen.

Kennis en ervaringen

Het project bij Burghsluis is een meerjarig ontwikkelingsproces samen met de lokale boeren waar veel kennis en ervaring is én wordt opgedaan. Naast dit project lopen andere projecten met allemaal eenzelfde doel; een volhoudbare natuurinclusieve landbouw. Een veelbelovend project is het strokenteeltproject. Een project waar partners als Deplhy, Zmf, DLV advies, ZAJK, kenniscentrum Rusthoeve en Het Zeeuwse Landschap samenwerken. Een project dat zowel vanuit het boeren als ecologisch perspectief bekeken wordt. Andere lopende ontwikkelingen en projecten die positief kunnen bijdragen is productafzet in eigen omgeving en het toepassen van Bokashi bij het berm en/of dijk-beheer. Bokashi is een composteringmethode van maaisel dat zorgt voor een betere bodemkwaliteit en waterhuishouding.

Natuurinclusieve maatregelen

alle maatregelen kort samengevat

Project gebieden langs de Oosterschelde

De komende 2 jaar gaat het Nationaal Park samen met Het Zeeuwse Landschap en Natuurmonumenten onderzoek doen naar 3 geschikte locaties voor een nieuw projectgebied grenzend aan Nationaal Park de Oosterschelde. Bij dit onderzoek naar een nieuw projectgebied wordt gekeken naar een aantal belangrijke basisvoorwaarden:

Basisvoorwaarden nieuw projectgebied

1. Een aaneengesloten akkergebied van ca 500 hectare, waarvan op minimaal 7% van de oppervlakte natuurinclusieve maatregelen kunnen worden toegepast.
2. Voldoende deelnemers met ambitie om een topgebied te realiseren. Intrinsieke motivatie is daarbij van grote betekenis. Ook de bereidheid tot samenwerking, zowel met de betreffende TBO als onderling is belangrijk.
3. Een brongebied of bronpopulatie binnen of aan de rand van het topgebied van de beoogde akker- en weidevogels. De populatie moet groot genoeg zijn zodat er goede kansen bestaan tot uitbreiding van de populatie.
4. Beschikbare landbouwgrond die aan deelnemers kan worden verpacht om te experimenteren met maatregelen voor natuurinclusieve landbouw. Te denken valt onder meer aan stoppeland laten overwinteren, strokenteelt, aangepaste gewaskeuze of akkerranden. Het kan gaan om gronden van een TBO als HZL (hetzij natuurgebied; hetzij landbouwgrond) of gronden die door de provincie ter beschikking worden gesteld voor het project.
5. Voldoende capaciteit voor goede samenwerking en ecologische begeleiding van de deelnemers.
6. Samenwerkingpartners, zoals de lokale ANV, ZLTO, Poldernatuur, regionale natuur- en vogelwachten, het Waterschap, de provincie en gemeente en de lokale WBE.

Niet strikt noodzakelijk maar wel gewenst zijn:

7. Projectsubsidie om het project op te starten met experimentele proeven
8. Één of meer biologische bedrijven binnen de grenzen van het topgebied

Strokenteelt

Door te telen in stroken van ongeveer 30 meter breed en met meerdere gewassen, boots je kleinschalige landbouw na. Er ontstaat een natuurlijk robuust systeem, waarin ziekten en plagen minder kans krijgen. Gewassen worden niet gelijktijdig geoogst en stoppels blijven wanneer mogelijk staan. Dit samen levert het extra natuurwaarden. Uit onderzoek blijkt dat strokenteelt een hogere gewasopbrengst kan opleveren.

Keverbak

Een keverbak bestaat uit een verhoogde strook grond van 3 m breed en 0,7 m hoog. De keverbak wordt ingezaaid met grassen en kruiden en naast de keverbak een 3 m brede strook braak. Een keverbak is droger en warmt sneller op. Het is daarmee de ideale plek voor insecten zoals loopkevers. Dit is belangrijk voedsel voor patrijzenpullen en de insecten helpen op natuurlijke wijze tegen plagen in het gewas.

Winterstoppels

Het laten overwinteren van stoppels biedt voor veel vogels dekking en voedsel tijdens de koude wintermaanden. Bij het beheer van een stoppelveld kun je experimenteren. Zo kun je bijvoorbeeld een stoppelveld inzaaien met een groenbemester voor extra voedsel en dekking, een betere bodemstructuur en minder kans op onkruid. Zo kan een stoppelveld ook bijdragen aan een betere bodemkwaliteit en waterhuishouding.

Hagen langs akkers

Het aanleggen van hagen bestaande uit lokale inheemse struiken en struweelvormers hebben tal van voordelen. Ze werken als een magneet voor grote aantallen insecten, vogels en zoogdieren. Ze bieden bescherming en voedsel. De vele soorten insecten dragen bij aan bestuiving en het ondrukken van plagen in landbouwgewassen.

Weilandbeheer

Natuurinclusief weilandbeheer is ontzettend belangrijk voor de weidevogels. Denk hierbij aan het inzaaien van kruidenrijk grasland, uitgesteld maai-beheer, aangepast grondwaterbeheer en het toepassen van ruige stalmest. In de intensieve veehouderij heeft een graskruiden mengsels ook een positief effect op koegezondheid. Het biedt een structureel dieet waardoor vitamines en mineralen beter worden opgenomen.

Akkerranden

Afhankelijk van de doelsoort of e.v.t. het beheerpakket, bestaan akkerranden uit 1 of meerdere stroken. De stroken worden ingezaaid met kruidenmengsels, laag blijvende gewassen, of een strook blijft braak. Ook hier komen vele insecten op af. Meerjarige akkerranden met juist beheer bieden voldoende leef- en schuilgelegenheid voor boerenlandvogels.

Bokashi

Maaisel van bijvoorbeeld bermen of dijken kan een waterschap verwerken tot bokashi. Bokashi is een composteringsproduct, vol goede micro-organismen, maar vrij van zaden en kiemen. Bokashi geeft een boost aan het bodemleven en verbetert daardoor de bodemstructuur en waterhuishouding. Zo ontstaat een ziekteverwerende bodem. Het afvoeren van maaisel zorgt tevens voor een langere bloeiperiode en soortenrijkdom op de bermen en dijken.

Vogelakker

Een vogelakker bestaat uit een veld van max. 5 hectare, verdeeld in minimaal 4 blokken (e.v.t. met grasland kopakkers). De blokken worden ingezaaid met een kortblijvend gras, overblijvende bloemen/akkerflora mengsel, een eiwitrijk gewas en braak. Een vogelakker biedt jaarrond dekking, foerageer- en nestmogelijkheden voor diverse boerenlandvogels.

Korten Ketens

Gewassen telen waar lokaal belangstelling voor is in de afzetmarkt draagt bij aan een toekomstbestendige landbouw. Dit kan goed samengaan met bijvoorbeeld strokenteelt. Er is minder transport van de producten noodzakelijk waardoor minder CO₂ wordt uitgestoot. Daarnaast kunnen streek-eigen producten bijdragen aan bewustzijn bij de burger.

Overhoek

Een hoekje onhandig gelegen of laag productief stukje akkerbouwgrond kan een leuke plek zijn voor het toepassen van natuurinclusieve maatregelen. Denk aan het aanplanten van bomen of struiken of het inzaaien van kruidenmengsels. Het inrichten van een overhoek is goede manier voor een boer om te beginnen met het toepassen van natuurinclusieve maatregelen op eigen grond.

Een maatregel voor elke boer of perceel

Er zijn tal van natuurinclusieve maatregelen te bedenken die kunnen worden toegepast binnen een agrarisch bedrijf. Zo is er voor elke boer of perceel een maatregel die zowel voor de boer als de natuur een positieve bijdrage kan leveren. Dit is een belangrijke sleutelfactor voor de weg naar een duurzame en volhoudbare landbouw!

Ervaringen van de boer uit een projectgebied

Huub Remijn is akkerbouwer in Burghsluis. Hij heeft in totaal 150 hectare waarvan hij 9 hectare in stroken teelt. Daar verbouwt hij in 12 stroken haver, aardappelen en voederbieten. De stroken zijn 33 meter breed. Huub doet voor het tweede jaar mee aan het project Strokenteelt.

Telers kunnen zorgen voor meer natuur op hun land. Huub pacht de grond waarop hij in stroken teelt van Het Zeeuws Landschap en op voorwaarde dat hij er zo natuurlijk mogelijk boert. Zo is hij betrokken geraakt bij het strokenteeltproject. Hij weet zeker dat telers heel goed kunnen zorgen voor meer natuur op hun land. De stroken zijn volgens Huub zo gekozen dat zij de akkervogels zowel openheid geven als bescherming. Ze kunnen er voedsel vinden en er schuilen voor gevaar. Hij heeft gekozen voor 9 hectare, beetje massa, dat is volgens hem praktischer. De kopakker houdt hij smal. Dat scheelt ruimte en het draaien met de machine lukt nu ook nog. Huub heeft nog meer natuur op zijn bedrijf. Hij werkt samen met agrarische natuurvereniging Poldernatuur. Zo heeft hij een patrijzenrand en een poldernatuurrand. Daar staat zelfs duindoorn in, dat vermoedelijk is meegekomen via het zaad uit een besje dat een vogel heeft uitgepoept en daar achterliet.

“Er zitten veel graspiepers in mijn stroken. Zij zitten van oudsher in de slootrand, maar ook de strokenranden vinden ze interessant. Patrijzen zitten er ook steeds meer. Voor de leeuwerik laat ik in de winter de winterstoppel van de tarwe staan.”

Enthousiast, maar nuchter

Hoewel Huub enthousiast is over akkervogels op zijn land, is hij zeker ook een boer met een nuchtere kijk op zaken en gaat hij graag de discussie met je aan. Als iets hem niet zint, dan geeft hij graag zijn mening. Zo heeft hij haver staan, dat had Het Zeeuws Landschap voorgesteld. Volgens Het Zeeuws Landschap is er een toenemende populariteit van havermelk en havermout. Maar er zijn geen concrete afspraken gemaakt met een bedrijf over de afzet. Volgens Het Zeeuws Landschap lost dat zich wel op met de afzet, maar dat is niet hoe hij zelf zou werken. Dus soms wordt er flink gediscussieerd, maar altijd met respect voor elkaars positie en mening. Dat is een heel leerzaam traject, voor beide partijen.

Uit de comfortzone

Voor het telen in stroken moet Huub wel wat uit zijn comfortzone. De landbouw, en ook zijn wijze van boeren is gericht op massa en efficiëntie. Strokenteelt is niet echt praktisch. Het kost meer tijd, dus geld. Met het GPS systeem is het wel gemakkelijker geworden, want dan weet je waar de perceelsranden zitten.

Hij is een conventionele boer, dus hij bemest ook en maakt gebruik van gewasbescherming. Als het echt niet anders kan dan spuit hij. Soms is het niet te vermijden, door de weersomstandigheden. Soms kan je niet anders dan ingrijpen. En soms is nu spuiten een goede keuze, om de jaren daarop veel problemen te voorkomen. Dit is trouwens ook zo'n discussiepunt met Het Zeeuws Landschap. Die is het op dit punt niet altijd met hem eens. Maar een beetje discussie houdt beide partijen scherp.

Kan het wat minder strak?

Huub zou graag zien dat de burger bereid is om wat meer te betalen voor het voedsel dat hij teelt. Huub: ‘Dan kan je als boer ook eens wat meer risico nemen.’ Hoe je dat bereikt? Ja dat is lastig. Daarvoor is een systeemverandering nodig. Het keurslijf waar de boer nu in boert is zo strak, dat kan hij niet in zijn eentje

veranderen. Hij heeft hier hulp bij nodig vanuit de maatschappij en de overheid. Het is een lange weg, maar Huub is optimistisch van aard en zal eerder het gevecht aangaan, dan gefrustreerd raken. Hij hoopt dat het nog een keer gaat lukken, dat maakt iedereen veel gelukkiger.

Huubs ideale landbouwbedrijf

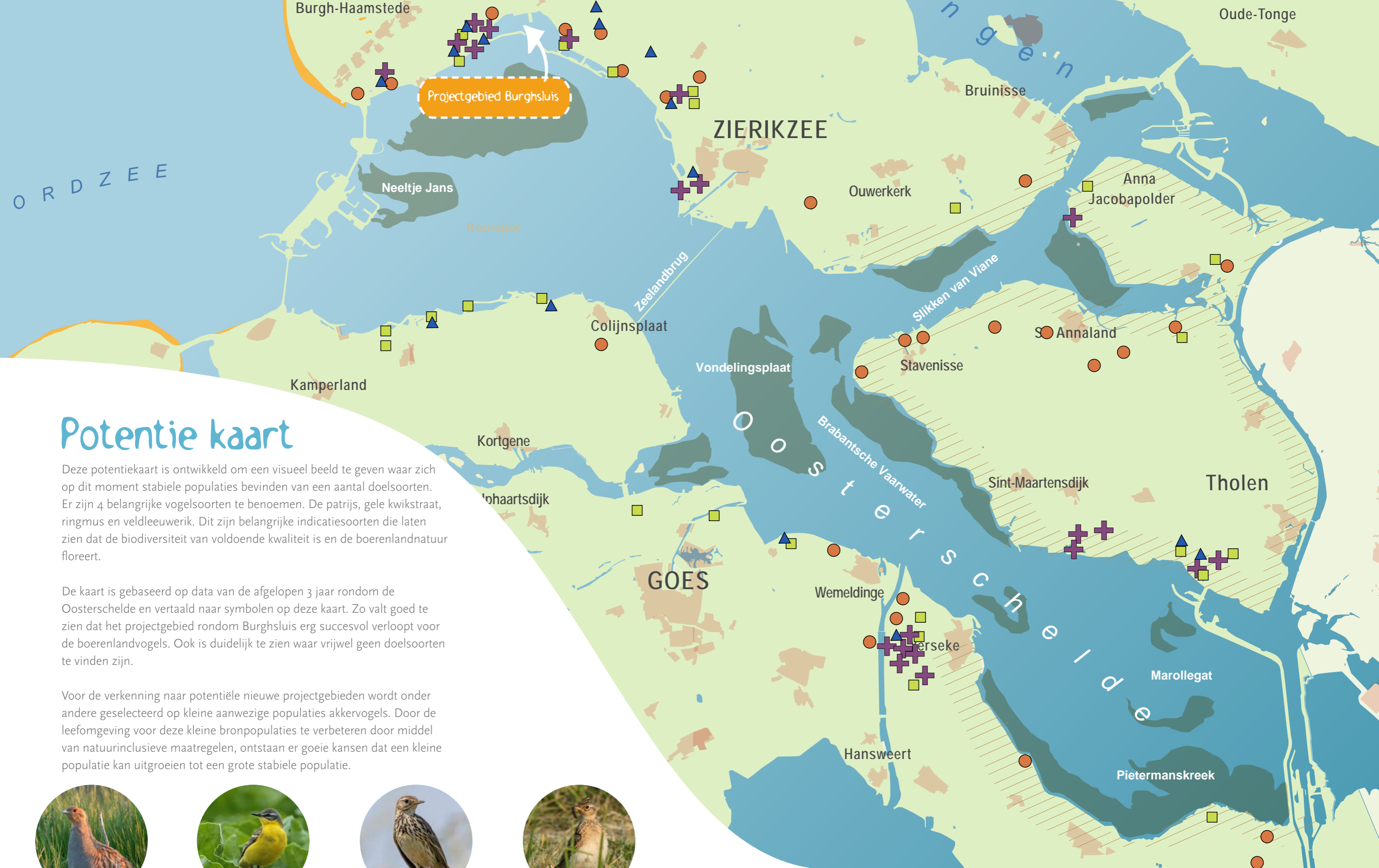
Huubs ideale landbouwbedrijf krijgt steun, ook financieel vanuit de maatschappij, voor de zorg die de boer heeft voor biodiversiteit en landschap. Bijvoorbeeld door producten een keurmerk te geven. De overheid kan hierin ook sturen met goed beleid. Supermarkten zouden bijvoorbeeld meer regionale producten kunnen promoten.

Verkennen wat wél mogelijk is

Het areaal dat Huub in stroken teelt is nog relatief beperkt. Om het hele bedrijf in stroken te verbouwen moet er veel veranderen aan het huidige landbouwsysteem. Anderzijds, met dit project verkennen we wat er wél mogelijk is. Natuur hoort op het bedrijf, maar het moet wel realistisch en haalbaar blijven. Dat hoopt hij dan ook bij te dragen aan dit project.

Bron tekst: Melissa Ernst, ZMF

Projectgebied Burghsluis

Potentie kaart

Deze potentiekaart is ontwikkeld om een visueel beeld te geven waar zich op dit moment stabiele populaties bevinden van een aantal doelsoorten. Er zijn 4 belangrijke vogelsoorten te benoemen. De patrijs, gele kwikstaart, ringmus en veldleeuwerik. Dit zijn belangrijke indicatiesoorten die laten zien dat de biodiversiteit van voldoende kwaliteit is en de boerenlandnatuur floreert.

De kaart is gebaseerd op data van de afgelopen 3 jaar rondom de Oosterschelde en vertaald naar symbolen op deze kaart. Zo valt goed te zien dat het projectgebied rondom Burghsluis erg succesvol verloopt voor de boerenlandvogels. Ook is duidelijk te zien waar vrijwel geen doelsoorten te vinden zijn.

Voor de verkenning naar potentiële nieuwe projectgebieden wordt onder andere geselecteerd op kleine aanwezige populaties akkervogels. Door de leefomgeving voor deze kleine bronpopulaties te verbeteren door middel van natuurinclusieve maatregelen, ontstaan er goeie kansen dat een kleine populatie kan uitgroeien tot een grote stabiele populatie.

Patrijs

Gele kwikstaart

Graspieper

Veldleeuwerik

Legenda

- Gele kwikstaart
- Veldleeuwerik
- Patrijs
- Ringsmus

NATUUR & LANDBOUW

rond de Oosterschelde

Colofon

Uitgave: Nationaal Park Oosterschelde
Realisatie: Stichting Het Zeeuwse Landschap
Fotografie: Chiel Jacobusse, Wilco Jacobusse,
Marcel Klootwijk, Erik Speksnijders, Andy Troy
en Chris Vreugenhil

Contact

Stichting Het Zeeuwse Landschap
E-mail: info@hetzeeuwselandschap.nl

Mede mogelijk gemaakt door:

Nationaal Park
Oosterschelde

Ministerie van Landbouw,
Natuur en Voedselkwaliteit

Provincie
Zeeland

HET ZEEUWSE LANDSCHAP

Natuurmonumenten

